

Folklorşünaslıq: problemlər, tədqiqlər

Füzuli BAYAT

Filologiya elmləri doktoru, professor

AMEA Folklor İnstitutunun şöbə müdiri,

e-mail: fuzilibayat@gmail.com

GİZLİ BİLGİLƏRİN QAYNAĞI: SƏMAVİ MİFLƏR

Açar sözlər: səmavi miflər, sirt, gizlilik, ezoterik bilgilər, hibrid və metis varlıqlar

SOURCE OF CONFIDENTIAL INFORMATION: HEAVENLY MYTHS

Summary

Creation and existence are the basis of all mythological systems and mythical information is the way to convey information to people in different ways. Complicated and mysterious mythological stories, the pyramids, temples, and unusual buildings of the ancient world are a symbolic language of human events. Creative God and the gods who knows and rules everything, sacral energy center of the world, mount world, the symbol of the passage of time that connects the layers of space or terrestrial axis, the judge of death and immortality and so on contributes the story of a very advanced but disappearing civilization to the modern man. Hybrid and angelic creatures, immortal spirits, all the mythical creatures coming from the stars and putting the beginning of human race allowing you to speak of a simplified version of knowledge outside the world. Mythological legends, mythological material monuments are the metaphorical language of the world with us. The reason why myths do not consider God or their ancestor real, ordinary human being is myths and the esoteric knowledge that exists inside the human being are transmitted to us by the shaman, the mediator, the elder, the priest, or the scholars. The transmission is posting skillfully hidden knowledge in the story with metaphorical and symbolic language. In the article, mysteriousness, sign, esotericism of heavenly myths and their cosmic source were investigated.

Key words: heavenly myths, mystery, privacy, esoteric knowledge, hybrid creatures

ИСТОЧНИК ТАЙНЫХ ЗНАНИЙ: НЕБЕСНЫЕ МИФЫ

Резюме

Основа всех мифологических систем творения и бытие, а мифические знания представляют собой форму донесения различными путями этой информации людям. Сложные, а также полные тайны мифологические рассказы, пирамиды и храмы древнего мира, необычные строения представляют символическим языком показ людям когда-то пережитых событий. Бог-создатель и боги, знающие все и правящие всем, сакральный энергетический центр мира, пространственный символ времени перехода мировая гора и мировая ось, связывающие друг с другом слои космоса, судья мира смерти и бессмертия и т.д. вещает рассказ современному человеку об очень развитой, но исчезнувшей цивилизации. Гибридные и метисные существа, бессмертные духи, рожденные от звезд и положившие начало человеческой расы все мифические существа позволяют говорить о внеземных знаниях в упрощенном варианте. Мифологические легенды, мифологические материальные памятники – это язык метафорической связи других миров с нами. Причиной не восприятия мифами за реального человека ни Бога/богов, ни предков является передача нам мифами эзотерических знаний внутри человека посредством шамана, медиума, асакала, жреца или ученого. Передача – это метафорический и символический язык поиска мастерски спрятанных знаний в рассказе и ритуале. В статье были исследованы таинственность, семиотичность, эзотеричность небесных мифов и их космический источник.

Ключевые слова: небесные мифы, тайна, секретность, эзотерические знания, гибридные и метисные существа

a) Mif mifdirmi, yoxsa gerçəkdirmi. Mifologiyanın təməl anlamı kosmik nizam, kosmik tarazlıq ideyasının miflərdə, əfsanələrdə, rituallarda, qayaüstü rəsmlərdə, kiçik və ya nəhəng arxeoloji abidələrdə, mürəkkəb strukturlu məbədlərdə təqdimi və təsviridir. Daxili

aydınlanma, inisiyasiya mərasimlərində özünü, yaxud başqasını qurban verməklə günahlardan arınma ilə haradan gəlib, haraya getdiyimiz barədə məlumatlanma, bu məlumatların ənənəvi mədəniyyətdə və dində vahid mif (monomif) anlayışı və ya arxetip obrazında ortaya çıxmasıdır. Kifayət qədər müxtəlif mətn və maddi abidələrə baxmayaraq, insanın mənşəyinin sonsuz deyiləcək qədər geniş kosmosa, səmaya, ulduzlara bağlanması düşüncəsi Mifoloji Ana, Yaradıcı Tanrı və hər şeyi bilən, hər şeyə hökm edən tanrılar ideyasına bağlanır. Dünyanın qutsal enerji mərkəzi, zaman keçidinin, kosmosun təbəqələrini bir-birinə bağlayan məkan simvolu olan dünya dağı və ya dünya oxu (**axis mundi**), ölümün və həm də ölümsüzlüyün hakimi və s. kimi məlumatlar müasir insana çox inkişaf etmiş, ancaq yox olmuş bir sivilizasiyanın hekayəsini təhkiyə edir və canlı şəkildə göstərir. Ona görə də mifologiya bir millətin ortaq keçmişinə aid xatirələrinin, elmi faktlarının yeganə qaynağıdır və insan bütün həyatı boyu tarix, din kimi mifi də özünə model olaraq qəbul etmişdir.

Bütün bu açıqlamalardan sonra miflərin əski dövrlərdə yaşanılan gerçəklərin simvolik şəkli olduğu nəticəsi hasil olur. Mifin və onu öyrənən mifologiyanın digər ideoloji-mədəni, sosial-siyasi sistemlərdən fərqləndirən bəzi özəlliklərini aşağıdakı kimi özətləmək mümkündür:

1. Mif qeyri-adi varlıqlara aid edilən hadisələrin hekayəsidir.
2. Bu hekayə mifin yaşandığı çağda gerçək və qutsal qəbul edilir.
3. Mif hər zaman yaradılışla bağlıdır, bir şeyin yaşama necə başladığını, bir davranışın, bir müəsisənin, hətta çalışma şəklinin necə formalaşdığını təhkiyə edir.
4. Mif insana məxsus, məna daşıyan hər hadisənin, hər yaradılışın nümunəvi, hətta ideal tipini təqdim edir.
5. İnsan mifi bilmək, anlamaq, ən yaxşı halda yaşamaq vasitəsi ilə varlıqların qaynağına enə bilmə gücü qazanır. Qaynağa endiyi üçün hadisə və varlıqarın sirtinə hakim olur, onları istədiyi kimi idarə edir, onlardan istədiyi kimi istifadə edir. Mifin bu elmi qaynağı kənardan gələn mücərrəd formada deyil, ritual vasitəsi ilə yaşanan bilgi şəklində olur.
6. Mifin həyatımızın bir parçası halına gəlməsi, yenidən xatırlama, mifik olanları gerçəkləşdirmə formasında baş verir.

Qutsal miflər, əski əfsanələr göylərdən gələn varlıqların Tanrı və ya ilahi gücə sahib varlıqlar kimi qəbul edilməsi nəticəsində yaranmışdır. Bunların nədən göydən gəldiyi, silahlarının nədən qeyri-adi olduğu (şimşək, atıldıqdan sonra sahibinə qayıdan çəkiç, qırılmayan, kövrəlməyən və daşı, dəmiri kəsə bilən qılınclar, hər şeyi dəlib keçən mızraqlar, dağın təpəsini ucra bilən oxlar və s.), atlarının nədən uça bildikləri, daha çox əski insanın xəyal gücünə, utopik düşüncələrinə, gələcək haqqındakı arzularına bağlanmışdır. Oxları ilə ulduzları vura bilən qəhrəmanlar, nərsi ilə ağacları, meşələri yerindən qoparan əcdad qəhrəmanlar göydən enmiş səmavi mənşəli, ilahi varlıqlar kimi düşünülmüşdür. Boyları yer üzərindəki insanlarınkından çox daha böyük olan, uzun başlı, qocalmayan, ölməyən, atlarını, dünyanın mərkəzindən keçib kainatın üç qatını bir-birinə bağlayan akis mündiyə - ox və ya Dəmir Kazığa bağlayan varlıqlar, bu əfsanələri və ya mifləri yaradanların özləri tərəfindən necə qəbul edilmişdir. Və ya tam tərsinə materialist düşüncənin işi xəyala, arzuya bağlanması nə ilə izah edilə bilər. Bütün bu qarmaqarışq fikir axını problemi həll etməkdən çox, onu daha da çıxılmaz hala salaraq dərinləşdirmişdir.

Dünyamızdan olmayan varlıqlar dünyaya kənardan, bilindiylə göydən gəldikləri üçün bizdən biri deyillər. Ən azından mifoloji əfsanələr belə deyir. Arxeoloji qazıntılardan çıxarılan insana bənzər, uzun başlı, ancaq insandan fərqlənən, hibrid varlıqlar, balballar, türk, Maya və Misir piramidləri, qeyri-adi mağaralar, bir sözlə, şifahi və maddi kultür materialları bizim bilmədiyimiz, praqmatik düşüncədən öncəki, tarixdən qabaqkı mifoloji çağın hadisələrini nəql edir. Dünyamızdan olmayan (dünya dışı) bu varlıqlar bizim əcdadlarımızın bəlkə bir zamanlar gördüklərinin sözə dönüşmüş formasıdır. Məsələ heç də bunlara əcdadlarımızın inanıb

inanmamasında deyil, bəlkə də daha dərin bir fikir yarada biləcək ezoterik mənadadır. Bu miflər, əfsanələr bizə nə haqda mesaj verir, israrla nəyin və ya kimin varlığını isbatlamağa çalışır. Yoxsa dinlərin tək Tanrı mesajını miflər başqa bir formada, başqa bir dildə təqdim və təsvir edir. Əfsanələr, miflər bizlərə nəyi, hansı ezoterik bilgiləri miras olaraq qoymuşdur ki, bu gün onları anlamamız çox çətinidir. Bu anlama əlaqəsi, rəhbəri nəyə görə qoymuşdur, insan nədən gizli bilgiləri unutmuşdur. Bu, sadəcə aradan keçən uzun əsrlərə görə deyil, həm də dəyişən düşüncə sisteminə, çağları (ezoterik) qapadı, yeni çağlar (maddi hökmranlıq) açdıgımıza görədir.

Miflər bəzilərinə görə, həqiqətən olmuş bir reallığın hekayəsidir, bəzilərinə görə, sadəcə bir əfsanə, mif, nağıldır, bir az da uydurmadır, bəzilərinə görə, məhv olmuş daha yüksək bir mədəniyyətin və sivilizasiyanın simvolik təhkiyəsidir, bəzilərinə görə, də dünyaya kənardan, başqa planetlərdən, kosmosun dərinliklərindən gələnlərin hekayəsidir. Bütün bu müxtəlifliyə baxmayaraq miflər hələ də yaşamaqdadır. Yaşayan bu miflər hələ də bizə sirləri öyrədir, gizli qalanların qapısını açır. Sirləri öyrətdiyi üçündür ki, Rudolf Bultmann “mif kosmoloji aspektdən öyrənilməkdən daha çox antropoloji, daha doğrusu, eksistensial baxımdan izah edilməlidir”, deyir.¹³⁰⁴

O halda geriye mifologiyasının, arzularımızın, xəyallarımızın məhsulu, yoxsa yaşanılmış bir gerçəyin metaforik hekayələri olması sualı qalır. Bir sözlə, miflər müasir texnologiyanın son 150-200 ildəki, hətta son 50-60 ilin məhsulu olan xariqələrinin bir zamanlar indiki sivilizasiyanı qabaqlamış başqa bir dünyanın məhsulu olduğunun və insanlığın 10-15 min il sonra buna təkrar nail ola bildiyinin hekayəsidir. Müqəddəs kitablarda, xüsusən də səmavi (musəvilik, xristianlıq, islam) və fəlsəfi (taozm, konfutsiçilik, brahmanizm, buddizm, brişnaçılıq, zərdüştilik və s.) dinlərdə yaşadığımız dünyanın ikinci, yaxud da üçüncü dövrəsinə daxil olduğu vurğulanır. Qiyamət dini kitablarda bir son yox, yeni bir dünyanın başlanğıcıdır. Əskimiş, xırpalanmış bir dünyanın yenilənməsi, yolunu azmış insanlığın yeniləri ilə əvəzlənməsidir. Demək ki, miflər kosmoqoniyası və esxatologiyası ilə olmuşların və olacaqların xəbərçisidir. Özlüyündə bu, bir mifdir, yoxsa həqiqətdir. Həqiqətdirsə, demək, məhv olmuş sivilizasiyaları, bizdən daha ağıllı insanların yaşadığı bir dünyanın varlığını qəbul etməliyiz. O halda bu mifləri bizlərə ötürən kimlərdir. Bu, bizləri ezoterik bilginin hansı kanallarla, hansı şüuraltı aktlarla gəldiyini də düşünməyə vadar edir.

b) Mifin metaforik anlamı və simvolik dili. Mif bizimlə başqa dünyaların metaforik əlaqə dilidir. Mifin və ya dini əhvalatın metaforik dili dedikdə mətnin daha üst bir bütünlüyə işarə etdiyi, yəni paradoksal görünən iki anlamdan biri bu bütünlüyü təmsil edərək o birinin metaforik, yəni məcazi olduğunu ortaya qoyur. Ona görə də qutsal mətnlərin böyük bir qismi sırası (avam kütlə) insan üçün qapalı, anlaşılmazdır. Bunun əksi olan bir görüşü Baruch Spinoza irəli sürmüşdür. XVII yüzilin bu rəsonalist və panteist filosofuna görə, qutsal mətnlər sadəcə üstün zəkali insanlara xitab etməməkdədir. Əksinə qutsal mətnlər ağıllı insanlara xitab etdiyi kimi cahillərə, qadınlara və uşaqlara da xitab etməkdə, onlara da bir şeylər deməkdədir. O zaman qutsal mətnin vəzifəsi hər kəsin səviyyəsinə uyğun şeyləri eyni anda deyə bilməkdir. Və bizim önümüzdə bir mətn var və mətn haqqında təsəvvür sahibi ola bilmək üçün mətnlə əlaqə quran hər səviyyədən insan üçün mətnin özündən başqa bir yol yoxdur.^{2 305}

Mifdə bilinməyən bir şeyi öyrətmək üçün texnik bir vasitə olan metafora bilgilərin ağılda tutulması və xatırlanmasında ən sınalanmış yollardan biridir. **Mifin metaforik anlamı bir şeyi müqayisə, bənzətmə və anlatma formasıdır.** Klassik miflər, əsasən Tanrı/tanrılar və

¹ Bax. Bultmann Rudolf Karl (1988). Neues Testament und Mythologie: das Problem der Entmythologisierung der neutestamentlichen Verkündigung. München: C. Kaiser

² Aktay Yasin (1996). “Kur'an yorumlarının hermenötik bağlamı”, İslami araştırmalar. C.9, Sayı: 1-4, s.82

əcdadlar haqqındadırsa demək ki, burada bir qanuna uyğunluq vardır. Heç bir mif nə Tanrını/tanrıları, nə də əcdadları bizim kimi real, sıradan bir insan hesab etməz. Səbəb nədir. Səbəb, heç şübhəsiz, miflərin insan dünyasının dərinliklərində var olan ezoterik bir bilginin şamanlar, medyumlar, ağsaqqallar, kahinlər və ya bilginlər tərəfindən bizlərə ötürülməsidir. Ötürmə hekayənin, ritualın içində ustaca gizlədilmiş sirli elmin metaforik və simvolik dillə axtarılmasıdır. Miflərin dərinə oxunuşu da onların metaforik və simvolik olduğunu təsdiq edir.

Mifologiya simvollardan ibarət bir düşüncənin təsvir və təqdimidir - demək daha doğru olacaqdır. Simvollar isə gizli elmlərin ötürülmə formasıdır, yəni əski çağdan orta əsrlərə qədər var olan simvollar bizə ezoterik bir həqiqəti söyləməkdədir. Simvollar dünyəvi gerçəkləri Tanrı adına bağlamağın ən yüksək formasıdır. Qədim dünyanın həm görünən, həm də hərəkətə dayanan, yəni ritual simvolları insanlığa sadəcə olaraq bir əyləncə, bir bilgisizlik, bir gizəmlilik təqdim etmirdi, əksinə qədim dünya elə simvollarla danışırdı¹. Bu gün çoxunun mənası bizə məlum olmayan sirli qərib simvollar hansı bilgilərin, hansı texnologiyanın nəticəsində ortaya çıxmışdır. Bu bizim bilmək istədiyimiz, ancaq bilə bilmədiyimiz, ona görə də saysız-hesabsız təxminlər, fantaziyalar yaratdığımız bir tarix öncəsi “tarix”dir. Hansı tarixdir, kimlərdən bizə yadigar qalmışdır bilmirik, öyrənməyimiz də hələ ki, mümkün kimi görünür. Mağaralarda, nəhəng binalarda, qayalarda, dini məbədlərdə çəkilmiş simvollar bizim eramızdan əvvəl və bizim eramızda baş vermiş olsa da, qaynağı çox-çox qədimlərə gedir. O simvolları bilənlər nə üçün bunların mənasını sonrakı nəsillərə öyrətməmişlər. Bu da bir qəriblikdir. Bəlkə bu bilgilərin öyrədilməsi yasaqlanmışdı, bəlkə onu inşa və ya rəsm edənlərin özləri də bu simvolların mənasını bilmirdi və ya materialist düşüncəyə görə, sadəcə qərib bir şey yaratmaq, sirli görünmək, xalqın üzərində hakimiyyət qurmaq üçün uydurulmuş şeylərdir. Biz işığın içində Oğuz Kağanın çadırına enən Bozqurdun onunla danışıması, Bozqurdun Oğuzdan başqa heç kimə görünmədən ordunun önündə gedərək, oğuzları zəfərdən zəfərə götürməsi mifini necə qəbul etməliyik. Bir simvol və ya gerçəyin metaforik yorumu kimi, yoxsa uydurma kimi. Bu mifdir, ancaq mif nədir, uydurmadırmı, atalarımızın inandığı, bizim isə inanmadığımız bir şeydirmi, yoxsa bir həqiqətdirmi, bir dəfə baş verən, ulusu yaratmaq, türkləri tarix səhnəsinə çıxartmaq üçün Tanrı tərəfindən göndərilən bir lütfdürmü.

Simvollar bizim – üçüncü dünya ölkələri insanları, maddiatçı düşüncə ilə təhsil alanlar üçün düşündüyümüz gərəksiz bir şeydirsə, o zaman nəyə görə bu gün dünyanı idarə edənlər – massonlar, onların şöbələri, gül xaçı, illüminatorlar, tapınaqçılar, yeni dünya düzəni və başqaları simvollara bu qədər önəm verirlər. Geri qalmış ölkələrin şəhər strukturuna gizlicə, bəzən də razılaşıdırılaraq yerləşdirilən bu simvollar nə üçündür. Dövlətlər qurub dövlətlər yıxan qədim və orta əsrin türkləri də simvollardan istifadə etmişlər. Bizim ana simvolumuz bəlkə də işıqdır, Tanrı tərəfindən seçildiyimizi göstərən bu işıq millət olmağımızı, dövlət çatısı altında təşkilatlanmağımızın, bir zamanlar dünyanın böyük bir qismini idarə etdiyimizin sübutudur. Xilaskarımız Bozqurd da, əcdadımız Buka Təkin də, Oğuzun ilk xanımı da işığın içindən çıxmış, yəni göydən gəlmişdir. Bəlkə buna görədir ki türklər özlərinə Göytürk demişlər. Bəlkə ona görədir ki, simvollara arxamızı çevirdiyimiz bir zamanda – Osmanlının türklərə düşmən olan gizli təriqətlərin təlqini ilə və yerlərdəki əndərunçularla simvollarımıza savaş açmaları, onları məhv etməyə çalışmaları dövründən üzü bəri çox şeyi itirmişik. Osmanlı statükoya (yeniliyə açıq olmayan) keçdiyi bir zamanda işıqlara başqa məna yükləmiş, onları az qala eretik elan etmişdir. Bir tədqiqatçının da dediyi kimi, göy üzündə olan hər şey yer üzünə işıq vasitəsi ilə necə bağlanmışsa, ruhun hər dəyəri, hər gücü – yaşam, hərəkət və hiss də – birləşərək dünyadakı cisimlərə keçib^{1 306}.

¹ Ödin Nilüfer (2016). Rönesans düşüncəsi və resim sanatı. İstanbul: Hayalperest Yayınevi, s.20

Bir çox simvolların qədim dünyada ortaqlıq olmasının səbəbinin nəyə bağlı olduğunu bilmirik və bu bənzərliyin, eyniyyətin bu gün üçün məntiqli bir izahı da yoxdur. Ülkər ulduzu həm bizdə, həm qədim Misirlilərdə, həm yeni qurulan Amerika dövlətində ortaqlıq özəllik göstərir. Ülkər ulduz toplusunun (ulduzların fəzada düzülüşü) simvolundan istifadə etmiş bir-birindən uzaq xalqlar bu ortaqlığa necə nail olmuşlar. Hər cür bilginin qaynağı ulduzlarda, başqa sözlə, səmadadır. Bu dərinliyin sirrini bilənlər isə dünyanı idarə edənlərdir. O zamanın türkləri bunları bilirdi, bildikləri üçün idi ki, dünyaya hakim idilər. Sonra bu bilgi Misirdən, türklərdən, Mayalardan Avropadan gələnlərə, daha sonra da Amerikalılara keçdi və dünyanın güc mərkəzi dəyişdi. Bu simvol Vaşinqtonda Ağevin özüdür, konqresin binasıdır. Konqres binasının günbəzi səmanı, ulduzları isə sirrə vəqif olmağı simvollaşdırır, bu isə gizliliyin, başqa sözlə gücün əl dəyişdiyini göstərir. O halda ən böyük güc elmdir, o, kimin əlindədirsə, güc də onun əlindədir.

Əgər türklərdə qurd simvolu kosmik nizamın göstəricisidirsə, Misirdə, Mayada, inkalarda ilan simvolu göydən gəlmiş tanrıları, yəni əbədi həyatı assosiasiya edirdi. İlan qədim dünyanın ən önəmli mifoloji inancı, həyatın simvolu idi. Çində, bu əjdəha simvoluna çevrilmişdi. Sümer, Babil mədəniyyətində ilan ölumdən sonrakı yenidən doğuluşu simvolizə edir. Bu bilgi metaforik bir dillə bir gölün dibindən ölümsüzlük otunu çıxaran, ancaq onu ilana qapdıran Gilqamışın mifində verilmişdir. Ülgen də ilana (başqa bir variantda köpəyə) yaratdığı ilk insanı qorumaq təlimatını verir. Sümer və akkad miflərində dünyaları bir-birinə bağlayan axis mundiyə sarılmış iki ilan hər şeyin var olması ideyasının simvoludur. Nağıllarımızda bilgəlik simvolu olan dərişin ilanı öz yağında bişirib yemək istəməsi, hər şeyi dəyişə bilən gücün maddiləşərək yemək formasında başqasına keçə biləcəyinin simvolik təhkiyəsidir. Hz.Musanın əsasının ilana dönüşməsi də tanrıçılığa işarədir. Ancaq yəhudi ənənəvi inancında olduğu kimi, Xristian mətnlərində də ilan şeytan ilə eyniləşdirilir. İlanın şifaverici funksiyası və tibbin simvolu olması ezoterik təlimlərdə ilanın sirlə mənalı ilə bağlıdır. Tibbin simvolu iki bir-birinə dolanmış ilandır ki, bunlardan birincisi ölümsüzlüyü, ikincisi də ölümü təmsil edir. Ancaq ən çox bilinən və ən əski tibb simvolu bir əsanın ətrafına sarılmış tək ilandır. Digər bir simvol da qanadlı əsaya dolaşmış iki ilan fiqurudur. Hər halda ilan ölümə ölümsüzlüyü birləşdirən simvoldur.

Dünyanın bəzi xalqlarında quyruğunu dişləyən ilan fiquru isə əbədi dönüşün simvoludur. Quran-ı Kərimin Taha surəsinin 120-ci ayətində Adəmin cənnətdən qovulması ilə bağlı qissədə ilan şeytani nəfs mənasında təqdim edilir: “Nəhayət, şeytan ona vəsvəsə edib belə dedi: "Ey Adəm! Sənə əbədiyyət ağacını və yox olmayan bir mülkü göstərimmi?" (Adəm və Həvvə) o ağacın meyvəsindən yedilər. Bu səbəblə dərhal hər ikisinin ayıb yerləri göründü və cənnət yarpaqları ilə üstlərini örtməyə başladılar. Adəm Rəbbinin əmrindən çıxdı və yolunu azdı” (Taha 20/120-121). Dinimiz İslama görə, İblis ilanın ağzından keçərək cənnətə girmiş Adəmlə Həvvəyə yasaq ağacın meyvəsini, Kitab-ı Müqəddəsə görə, “doğrunu və yanlışını bilmək ağacı”nın meyvəsini yeməyi təşviq etmişdir. Kitab-ı Müqəddəsin Təqvin kitabında Adəmi günah işləməyə sövq edən şeytan bunu ilan cildinə girməklə həyata keçirir: “Tanrı Yehova qadına “Bu etdiyiniz nədir?” deyərək soruşdu. Qadın “İlan məni aldatdı, mən də yedim” dedi” (Təqvin 3/13-19). Musəvilik və Xristianlıq, həm də İslam dini Adəmin cənnətdən qovulmasını günah doktrini üzərində təqdim etsə də, şeytanı və ilanı yerə endirilmənin səbəbkarları arasında gördüklərindən ilanı şeytanlaşdırmışlar.

Bunun əksinə qədim dünya mədəniyyətində ilan bilgəliyin, yaşamanın, ölümsüzlüyün və gücün təmsilçisidir¹. Bir sözlə, türklərdəki qurd simvoluna müqabil əski mədəniyyətlərdəki

(Sümer, Misir, Babil, Yunan, Hind, Çin, Maya) ilan həyat gücünü, dəyişimi, ölümü və yenidən doğumu simvollaşdırır².³⁰⁷

Türk mifologiyasında işıqla enən qurd simvolu əcdaddır, dünyanın ilk bilgisidir, Günəşlə, ulduzlarla bağlıdır. İlan da ruhi və fiziki mənada yenidən doğma simvoludur, həm də ölümlər dünyasının simvoludur. Altay şamanlarının manyakında və davulunda ilanın qaranlıq dünyanın simvolu olması onun ölümü təmsil etməsinə görədir. Türk mifologiyasında yeraltı dünyanı qoruyan Abra və Yutpa adlı iki nəhəng ilandan bəhs edilir. Bunlar o qədər böyükdürlər ki, qarınları udduqları insanlarla doludur. Bu iki ilan və ya əjdəha yer altında olan böyük bir dənizdə yaşayır. Başları timsaha bənzərir, quyruqları da haçadillidir. Dört ayağı, parıldayan mis rəngli gözləri var. İnanca görə, bu iki ilan yeraltı dünyanın hakimi Erlikin sarayını qoruyurlar. Həm də bu ilanlar Toybadım dənizinin və ya çayının sahilində yaşayırlar³.³⁰⁸

Türklərdə göylərdən gələn qartal günəşin simvoludur, işıqla bağlıdır, bilgəliyin metaforik anlamı, simvolik dilidir və bilgə şamanların ilk atasıdır. Türklərə qonşu olan xalqlarda bu, Zümrüdü Anka (ərəblərdə) və ya Simurq (farslarda) quşuna dönüşmüşdür. Bilgəliklə bağlı Zümrüdü Anka təsəvvüfdə yeni bir anlam, aydınlanma mənası qazanmışdır. “Yandıqdan sonra öz külündən yenidən doğulan Anka quşu mifinin metaforik anlamı ölümün və həyatın bir-birini izlədiyini, həyatın əslində ölümün içində gizli olduğunu simvoludur. Öz külündən doğulan Zümrüdü Anka quşu mifi dünyanın bir çox xalqlarında eynidir. Bu bir iqtibasdan, eyni coğrafi şərtlərdə yaşamaqdan daha fərqli bir şeylə izah edilə bilər. Bu quş bilgi ağacının budaqlarında yaşayır və hər şeyi bilir. Onun bir adı da Simurqdur. Türk mifologiyasında Kerkes, Hüma, Anka quşu, ya da Tuğrul quşu adları ilə bilinir. Avropada ona Phoenix deyirlər. Fars ədəbiyyatında adı Homadıdır, ərəblər ona Rukh deyirlər. Qaf dağında yaşayan və çox yüksəkdə uçduğu üçün insan gözü ilə görünməyən bu quşun adı və təsviri fərqli olsa da, hekayəsi eynidir. Bu, var olan ezoterik bilginin paylaşılmasıdır.

Zümrüdü Anka quşunun mifi də ezoterik mahiyyətdədir. Qaf Dağına çatdıqda yalnız otuz quş qalmış. Simurqun yuvasını tapandan sonra öyrənmişlər ki, axtardıqları əslində özləridir. Və həqiqi səfər özlərinin özlərinə olan səfəridir. Bilgəliyə çatan quş bu yeddi vadini keçərək mənliliklərindən qurtulan quşdur. Zümrüdü Anka quşundan alınacaq əsas dərslər: nəyi axtarırsan sən elə Osan⁴. Bu isə spiritüel bir aydınlanma simvoludur.

İslam ensiklopediyasında deyilir ki, Qur'an-ı Kərimdə keçən “mantiku't-tayr” tərkibindən (Nəml 27/16) Əttardan öncə İbn Sina, Hakani və Məhəmməd əl-Gəzzali də istifadə etmişlər. Burada “quş” mənasına gələn tayr salıqları təmsil edir. Allahın zübur və taayyününü təmsil edən “simurq” sözü həm kəsrəti, həm də vəhdəti göstərir. Belə ki, farsca Simurg “otuz quş” deməkdir və bu sözlə vəhdət qəsd edilmişdir. Bu söz ərəb ədəbiyyatındakı Anka kimi ismi olub, cismi olmayan əfsanəvi bir quşun adıdır.

Yeddi vadini keçərək Qaf dağına çatan quşlar Simurqu görürlər, ancaq gördükləri Simurq elə onların özləridir. Simurqda özlərini, özlərində Simurqu görüb heyətlər içində qalırlar. Nəticədə quşların hamısı simurqda fani olur, artıq nə yol, nə yolçu, nə də bələdçi var. Kölgə günəşdə yox olur. Mənzil-i məqsuda vasil olan otuz quş axtardıqları simurqun özləri olduğunu başa düşürlər¹.³⁰⁹

Spiritüel aydınlanmanın məqsədi ezoterizmin dili olan simvollarla mükəmməl insan (kamil insan) anlayışının qaynağını göylərə, səmaya bağlamaqdır. Simvollar bilinməyənlərin

² Eberhard Wolfram (2000). Çin simgeleri sözlüğü. İstanbul: Kabalçı Yayınları; Churchward James (2000). Kayıp kıta Mu. İzmir: Ege Meta Yayınları

³ Bayat Fuzuli (2007). Türk mitolojik sistemi. C.1, s.343

¹ Sevgi H.Ahmet (2003). “Mantiku't-tayr”, TDV İslâm Ansiklopedisi. Cilt 28. Ankara, s.29

kamil insanlara, yəni ezoteriklərə məlum olan həqiqətləridir; sirli və dəyərli olmasının səbəbi buna görədir.

c) Mifin gücü: gizli bilginin sirri. Həqiqəti bilənlər, yəni türk dünyasında atalar, tüşüməllər, şamanlar, dədələr, Batı dünyasında kahinlər bilməyənlərə, yəni neofitlərə bir bilgi ötürməkdəydilər və bunu sirri açıq söyləmədən simvolik bir dillə həyata keçirirdilər. Çünki sirr var olmanın, həyatda qalmanın əsas qaynağıdır. Mifologiyanın gizliliyini, sirrini qoruyan kahinlər sirri aşkar etmədən onu simvolik dilə çevirərək qeyd altına almışdılar. Ona görə də mətnlərdəki sirri anlamayı, qavramağı bizə həlli çətin miras kimi buraxmışdılar. Zamanla mifin metaforik mənasını başa düşməyə çalışan elm adamları simvolik işarələrin mənasını açmağa çalışsalar da, aradan keçən vaxt, itirilən ezoterik bilgi, qopan rabitə insanlığın önündə böyük bir əngələ çevrilmişdir. Və mifin gücü məhz onun sirrində olduğu üçün hər zaman profanlara qapalı olmuşdur.

Bir sözlə, mifoloji inanc özünün maddi faktını piramidlərdə, məbədlərdə, nəhəng tikililərdə tapmışdır. **Hər məbəd (tapınacaq) Tanrı ilə əlaqə qurmaq yeri, qutsal enerji mərkəzidir.** Məbədlərin qeyri-adiliyi, nəhəng daşlardan tikilməsi, Sirius və ya Orion ulduzunun səmadakı durumunu təqlid etməsi, qapılarının bəzi ulduz topluluqlarına açılması, tikintisinin bir mühəndislik xariqəsi olması və s. Tanrı ilə əlaqə qurmaq üçün nəzərdə tutulduğuna görədir. Məsələn, **Misir piramidaları** hər biri tonlarla, bəzən də 2,5 ton və daha ağır olan daşlardan inşa edilmişdir. Bu daşların gətirilə biləcəyi ən yaxın məsafə yüzlərcə kilometr uzaqlıqdadır. O halda mifologiya, arxeologiya, din, fəlsəfə, ezoterizm də batınlıqla sıx bağlıdır. Və heç bir mif səmavi qaynağı olmadan anlaşılmadığı kimi, onun maddiləşmiş formaları da sanki göydən gəlmiş tikililər kimidir. Misir kıpti dilində “atəşin toplandığı yer” mənasına gələn piramidalar və digər qutsal yerlər enerjinin və elektromaqnetik gücün toplandığı yerlərdir, hətta enerji yaradan yerlərdir. Bir-birindən uzaq məsafələrdə və fərqli zaman dilimlərində inşa edilən piramidalar bir-birinin eynidir. Məsələn, fironların məzarı kimi inşa edilən²³¹⁰ 100-dən çox piramida araşdıran elm adamları onların necə inşa edildikləri haqqında müxtəlif fərziyələr irəli sürmüşlər. Bizə qədər gəlib çatan Misir piramidalarının ilki III. Xanədan zamanında inşa edilmişdir. Piramidalardan ən sirli olanı Keops piramidaıdır. Ona görə də sirrin faş edilməməsi üçün piramidalarda işləyən işçilər, memarlar və bu sirri bilən hər kəs öldürülmüşdür.

Piramidalar, onların divarlarına çəkilən mifoloji rəsmlər, yazılar, haqqında yaranan mifik əfsanələr bu enerji mərkəzinin başqa bir dünya ilə bağlılığını göstərir. Mesopotamiyada piramidvari məbədlər Misir piramidalarından da öncə inşa edilmişdir ki, bunlara “Ziqquratlar” deyilir. Ən qədim ziqquratlar e.ə. 3000 il öncə inşa edilmişdir. Ziqquratlara şumerlərdə, süryanilərdə, akkادلarda, assurlarda, babillilərdə və qədim dünyanın başqa xalqlarında rast gəlmək mümkündür. Ziqquratların əsas funksiyası inanc mərkəzi olması, ibadətəgah vəzifəsini yerinə yetirməsidir. Hələ də ayaqda qalan ziqquratlardan "Ur" və "Aqar Quf", həmçinin İran'daki "Chogba Zanbil"i göstərmək olar¹. Əski düşüncəyə görə, ziqquratlar makrokosmosla mikrokosmosun birləşmə, qovuşma nöqtəsi hesab edilirdi və əsasən yüksək təpəliklərdə inşa edilirdi.

Ziqquratlarla piramidaların bənzərliyi onların eyni qaynaqdan, eyni mərkəzdən idarə edilən bir bilginin məhsulu təsirini bağışlamasındadır. Mifologiya da insan ruhunun enerji qaynağıdır, həm səmavi, həm də hind dinlərinin qaynağıdır. Bəlkə də irfan yolçularının çoxunun özlərini işıq, yəni enerji adlandırmaları buradan gəlir. Yəqin ki, türk övliyaları bu həqiqətin fərqiində idilər. Türk vəlilərinin bu bilgisi təəssüf ki, dövlət siyasətinə çevrilmədi, ancaq onların təpələr üzərindəki məzarları, məzarları üzərində tikilən qübbəli pirləri,

² <https://onedio.com> › Sanat

təpələrdən çıxdığına inanılan işıq toplarının birindən digərinə düşdüyü haqqındakı memoratlar, “haqq aşıqları ölməz” ifadəsinin xalqa yansımış formasıdır.

Dünyanın ən qədim məbədi Urfa ərazisində tapılmış 12 minillik Göbəkkitəpə məbəd kompleksidir ki, burada istifadə edilən 60 tonluq daşlar, yüksək bir texnologiya ilə işlənmiş və yerləşdirilmişdir. Məbəd kompleksində heykəllər də gizli bir dünyadan xəbər verir. Göbəkkitəpə məbədi bizə şəhərsalmadan öncə dini məbədlərin tikildiyini göstərdi ki, bu da insanları birləşdirən gücün dini-mifoloji ünsür olduğunun isbatıdır. Ancaq 12 min il bundan əvvəl insanlar ovçu-toplayıcı idilər və onların bu qədər yüksək bir texnologiya ilə məbəd tikmələri inandırıcı görünür. Bu məbədi kim və necə tikmişdir. Dairə və bir qismi də dördbucaq formasında tikilən bu məbədlərin sayı 20-dən çoxdur. Bu arxeoloji qazıntıda 3-6 metr hündürlükdə, ağırlıqları da 40-60 ton olan, vəhşi heyvan (ilan, tülkü, qaban) qabartmalı "T" biçimli dikili daşlar tapılmışdır. 5 metrden uzun olan dik qoyulmuş daşların üstündə ilan, tülkü, qaban qabartmaları var^{2, 311}.

Əski çağın şamanları, İslami dönəmin mütəsəvvüfləri, qədim dünyanın ezoterikləri, qnostikləri, mistikləri, kabalistləri, medyumları və bu günün gizli təriqət mənsubları göylərdən və ya ruhlar aləmindən mesaj aldıklarını və gizli, sirli məlumatları göylərdən gələn insanlardan və ya mesajlardan öyrəndiklərini söyləyirlər. Bunların hamısını qeyri-normal, psixoloji xəstə adlandırmaq problemdən yan keçmək, dərin qatlarda olanları görə bilməməkdir. Hətta kütləvi qırğın törədən, intihar edən, qiyaməti yaxınlaşdırmağa çalışan təriqətlər də ilahi mesajı göylərdən aldıklarını deyirlər. Eyni ilə İndoneziyadakı dünyanın ən böyük Budda məbədi ki, yerdən baxdıqda çox qarışıq bir ibadət xana təsiri bağışlasa da, üstədən baxdıqda 72 çanın içində oturmuş böyük Budda heykəli ilə tipik bir piramida olduğu aydın olur. Bosnadakı piramidalar və inkalılardan kuşko abidələri, qeyri-adi qurğular, istifadə edilən çox böyük daşlar, tapılan dəmir və bəzən də elementi bilinməyən materiallar nədən xəbər verir. Enerjidən, çox inkişaf etmiş riyazi hesablamalardan, həndəsi fiqurlardan, geometrik çizgilərdən istifadə etməklə çox əski zamanlarda nəhəng abidələr, məbədlər, tapınaqlar, vikin qalaları, Çindəki 30-dan çox uyqur piramidaları, mayalıların Orion ulduz toplusu xatırladan 100-dən çox piramida bizi mifologiyanın səmavi qaynaqlı, yəni ezoterik olanın ekzoterik təqdimi olduğunu düşünməyə məcbur edir.

Aydın, Günəşin ulduzların Tanrı hesab edilməsi, mifoloji əfsanələrdə onların haqqında verilən şifrələnmiş məlumatlar səmavi (ezoterik) bir elmin varlığından xəbər verir. Hətta şumerlərin baş tanrılarının biri olan Nanna Ay tanrısı idi. Təbii ki, əski dünya insanların günəşi, ulduzları tanrı hesab etmələrini də buraya əlavə etsək, mifoloji inancların kökündə astral kultun durduğunu və ya tanrılarının göylərdən gəldiyi fikri ilə qarşılaşmış oluruq. Türk şaman tanrılarının hər birinin göyün müəyyən qatında yaşaması, aya, günəşə, ulduzlara hökm etməsi şamanlığın gizli bilgilerinin simvolik hekayəsidir.

Qədim dünya, o cümlədən Misirlilər Ana Tanrıçaları olan İsisin ruhu kimi Sirius parlaq ulduzunu tanıyırdılar. İsis ezoterik təlimlərdə həyat iksirinin simvoludur. İsis eyni zamanda bir bakirəlik rəmzidir və qədim dünyada bakirənin rəsmi iki sütun arasına, ya da sütunların üzərinə çəkirdi. Sütunlar mikrokosmosla makrokosmosun təmsilçiləridir. İsis sadəcə bakirəlik simvolu deyil, eyni zamanda bilgəlik simvoludur, onun sütunların ortasında olması tarazlığın qorunması üçündür. İki ulduzdan (Sirius-A Günəşdən 2.4 dəfə böyükdür; Sirius-B isə yer kürəsindən kiçik, təxminən Venera planeti böyüklüyündədir) ibarət olan Sirius ulduzu əski astroloji bilgilərə görə Misirdə Sopdet, Yunanıstanda Köpək, Türklərdə Akyıldız adları ilə bilinirdi. Yuxarıda da deyildiyi kimi bir çox Misir məbədi, məbədlərin

² <https://www.ntv.com.tr> > Sanat Haberleri; www.hurriyet.com.tr/.../gobeklitepede-yeni-bulgulara-rastlandi-408

daxili otaqları tanrıların gəldiyi Sirius ulduzunu görəcək şəkildə inşa edilmişdi. Hətta Keops piramidasının kraliça otağının divarındakı deşikdən Sirius ulduzu müşahidə edilirdi. Afrika qəbilələri, özəlliklə Mali Cumhuriyyətində yaşayan doqonlar tanrıların Sirius ulduzundan gəldiyini düşünürlər¹. Doqonlara görə üzər-gəzər varlıq olan tanrılar (nommlar) bizdən 5000 il əvvəl Sirius parlaq ulduzundan gəlmişlər. Digər tərəfdən bütün gizli təlimlərə (ezoterizm, teozofi, tradisionizm) baxsaq, haqqında ən çox danışılan, mif və əfsanə söylənən, arxeoloji sübutu olan qutsal ulduz Siriusdur. Bunu sadəcə Sirius ulduzunun fiziki özəllikləri və astroloji vəziyyəti, adları və simvolları ilə izah etmək bəsit kimi görünür. Bu ulduzun Misirdən, Yunanıstandan Türklərə, Maya və İnkalardan Çinə qədər bilinməsi və sirrin mənbəyi olması, qədim dünya xalqlarının inisiyasiya mərasimlərində mərkəzi rol oynaması, kainatın təktanlıq yaradılış düşüncəsi ilə bağlıdır.

Quran da Sirius ulduzu haqqında Şira adı ilə məlumat vermişdir. Belə ki, göydə görünən bu parlaq ulduz haqqında Nəcm surəsinin 49-cu ayətində deyilir: “Şühəsiz ki, O, Şiranın da Rəbbidir”^{2 312}.

Çin mifologiyasında **Sirius** yayla ifadə edilir. Həm də Çin dilində **Sirius** Hu-Şi şəklində yazılır ki, bu da “yay və ox” mənasına gəlir. Yunan mifologiyasında isə **Sirius** Köpək ulduz toplusudur və bu ulduzlara Böyük Köpək ulduz toplusu deyilir. Bunlar iki ulduzdan ibarətdir.

Sadəcə türklərdə deyil, Misir, yunan, çin mədəniyyətlərində də qədim dünyanın Sirius ulduzu ilə əlaqəsi olduğunu mifoloji əfsanələr və əski sirli arxeoloji abidələr sübut edir. Qədim dünyanın inisiyasiya mərasimlərində Sirius ulduzu mühüm rol oynamışdır. Siriusu bu qədər önəmli edən şey onun həm kainatın mərkəzində olduğuna inamla, həm də Sirius kosmik ənənəsinin ən əsas nöqtəsinin Tək Tanrılı inanc sisteminə bağlanması ilə bağlıdır, çünki bu ulduzun mərkəzində Yaradan vardır və kosmoqonik mif də bu yarıdanla yaradılanların münasibəti üzərində qurulmuşdur. Misirlilərə görə, ölənlərin ruhları da Sirius ulduzuna gedib orada toplanırlar. Bu isə başlanğıcla sonun kosmik idarə mərkəzi olan Siriusda (Akyıldız) birləşməsi məsələsidir. Sirius məhz bu özəllikləri ilə bilginin ana qaynağıdır. Əsl olan da Siriusun bizim qalaktikadan kənarında olmasıdır. Halbuki bizim qalaktikada milyonlarca irili-xırdalı, həm zəif işıqlı, həm də parlaq ulduzlar vardır.

Misir Tanrısı və İsisin həm qardaşı, həm də əri olan Osiris də Orion ulduzu kimi təsəvvür edilirdi. Mifologiyada ovçu ulduz toplusu, yəni üç ulduzdan ibarət Orion daha çox Sirius ulduzu ilə birlikdə xatırlanır. Belə ki, Orion ulduzunun kəməri boyu baxdıqda görünən ulduz Sirius, yəni Akyıldızdır ki, göy üzündə ən parlaq ulduz hesab edilir. Buna baxmayaraq Sibir türkləri ən parlaq ulduz kimi Qütb ulduzunu bilirlər. Əslində isə Qütb ulduzu Siriusla müqayisədə və ümumiyyətlə, parlaq ulduzlar içində çox sönükdür və ikinci dərəcəli parlaq ulduzlardandır.

“Orion ulduz toplusu əslində yeddidir, ancaq türkcədə Üç arkar adı ilə bilinən ulduzlar, kosmik nizamın saxlanması əhəmiyyətli rol oynayır. Kosmik nizamın türk mifoloji düşüncəsində ulduzlara bağlı olduğu fikri açıq şəkildə qorunmuşdur. **Üç arkar** (üç qoç) adıyla bilinən və **Orion** ulduz toplusu kimi təsəvvür edilən və yan-yana olan bu ulduz toplusundan üçünə xakaslar **Uş-arkar (üç qoç)**, digər üçünə **Uş-mergen** (üç ovçu), yeddinci ulduza isə **Multukınq oqı** (tufəngin gülləsi) deyirlər. Xakasların mifoloji təsəvvürünə görə göydə yaşayan bu ovçular əvvəlcə yerdə idilər və onların əlindən heç bir ov xilas ola bilmirdi. Bu vəziyyətdən narazı qalan arkarlar (qoçlar) ovçuları Tanrıya şikayət etdilər. Tanrının inayətiylə arkarlar iplə göyə qaldırıldılar. Bunu gören ovçular da iplə göyə çıxdılar. Ancaq lənətlənmiş

² [https://az-az.facebook.com/...sirius ulduzu...siriusulduzudu/1090147987678569/](https://az-az.facebook.com/...sirius%20ulduzu...siriusulduzudu/1090147987678569/)

ovçular bir daha arkarları ovlaya bilmədilər və göydə də qaldılar¹.³¹³ Mifdən görüldüyü kimi xakaslar özlərinin iqtisadi həyat xüsusiyyətlərini astral miflərinə də əks etdirmişlər.

Altay türklərində məsələn, tuvalılarda da buna bənzər görüşlər vardır. Tuvalılar bu yeddi ulduza **uş miyqak** (üç maral), **uş ok** (üç ox) və yeddinciyə də yaşlı ovçu mənasını verən **kokçu** deyirlər. Xotonlarda Orion ulduz sistemində səkkiz ulduz vardır. Belə ki, xotonlarda **uc quş**, **uc it** ilə birlikdə iki qonşu ulduz da vardır ki, bunlara da **koqıldyay mergen** və **xaruldyay mergen** deyirlər ki, bunlar da ovçu kimi təsəvvür edilir. Xotonların inancına görə üç quşla üç it bu iki ovçunun köməkçiləridir. Altaylılarda isə **Orion** üç ulduzdan ibarətdir və bu üç ulduz **uc miyqak** (üç maral) və ya **uc arka** (üç qoç) adlandırılır. Ulduzların ovçu və ov heyvanları kimi təsəvvür edilməsi onların ovçuluq dövrünün dünyagörüşü ilə bağlı formalaşdığını göstərir. Digər tərəfdən göydə bir-birini qovan ovçu və ovlar gizli bir bilgi qaynağının mifikləşmiş variantıdır.

Oxşar mifoloji fikirləri monqollarda da görmək mümkündür. Q.Potaninin verdiyi məlumata görə monqollar eyni ulduz toplusundan üçünə **qurban maral**, digər üçünə sırasıyla **ovçu**, **at** və **it** deyirlər². Türk mifologiyasından aydın olduğuna görə, Orion ulduz toplusu, ümumiyyətlə, ovçu və ov arasındakı əlaqəni əks etdirməkdədir. Bu da ulduzların göydə bir-birini izləyəcək nizamlı bir trayektoriya çizması ilə izah edilməlidir.

Astroloji bilgilərdə Ülkər ulduz toplusu ən çox bilinən və haqqında mifik əfsanələr yaranan Boğa (Taurus) ulduz toplusunda yerləşən ulduzlardır. Ülkər sadəcə türklərdə deyil, yəhudi, xristian ənənəsində də qutsal ulduz toplusu hesab edilir. Bizim Günəş sistemindən təqribən 440 işıq ili uzaqlıqda olan bu ulduzlar 100 milyon il bundan öncə yaranmışdır. Ülkərin görünən əsas ulduzları Yeddi Bacı adı ilə bilinən ulduzlardır. Orta Asiya türkləri ona **Hır** (inək), özbəklər **Uhır**, tuvalılar da bənzəri məna bildirən **Ulqır** və ya **Uher**, xotonlar **Urker**, monqollar **Meçit** və ya **Uhur**, altaylılar **Meçin** və ya **Urker**, qaraqaslar bu ulduzu **Uliger**, qaraçay-balkarlar **İlker**, Azərbaycan və Türkiyə türkləri **Ülkər** adlandırırlar. Türk və monqol təsəvvüründə Ülkər altı ulduzdan ibarət olan bürcdür. Altaylıların məşhur deyiminə görə, "Urker Aydın olu, Çolpan Aydın qızı" dır³(Ülkər Ayın oğlu, Çolpan Ayın qızı).³¹⁴

Əski yakut, tunquz və buryat şamanist inanclarına görə, Ülkər ulduzu, iki şəkildə təsəvvür olunurdu. Birincidə, o, böyük ilan şəklində təsəvvür edilərək mümkün olmayan istilik, yaxud soyuqluq yaradır. İkincidə, Ülkər ulduzu böyük şaman kimi təsəvvür edilir¹.³¹⁵ Şaman isə bir bilgədir, sirri qoruyandır.

Altay türklərinin inancına görə, Urker (Ülkər) əvvəllər böyük bir qurd imiş. O, sahib olduğu yüz qoyununa ot tapmaq üçün otlu bir yerə uzanır. Bunu görən dəvəylə inək onu ayaqlamaq üçün qaçırlar. Dəvə qabaqda qaçan inəyə onu önə buraxmasını istəyir, çünki o, qurdu daha yaxşı əzə biləcəyini söyləyir. İnək onu dinləmir və dırnaqlarıyla qurdun üstünə basır. Ancaq dırnaqları haçalı olduğu üçün Urker onun dırnaqları arasından süzülərək göyə qalxır. Bu sürüngən qurd və inək mifində kainatın quruluşunun necəliyi düşüncəsi qorunmuşdur. Belə ki, dünyanı qucaqlayan qurd (sürüngən) bir şüursuzluq simvolu olub bilgi qaynağı olan inəyi qidasız buraxmaqdadır. Bu miflə verilmək istənilən kosmik mesaj belədir: sürüngən qurd, inək və dəvə (qürur, zorbalıq) işarələri dünyanın anlamsızlığıdır².³¹⁶

Mifoloji məlumatlarda astroloji cisimlərin canlı (bəzən də antropomorf) olduğu türk düşüncəsi üçün xarakteristik xüsusiyyətdir. Belə ki, Azərbaycan mifoloji inanclarında Ülkər

¹ Bax. Potanin Q.N., Oçerki severo-zapadnoy Mongoli, vip.2, St.Petersburg, 1881, s. 124

³ Bayat Fuzuli (2007). Türk mitoloji sistemi. Ontoloji ve epistemoloji bağlamda türk mitolojisi, Cilt: 1, İstanbul: Ötüken, s. 284, 285

¹ Potanin Q.N., Vostoçnie Motivi, s. 568

² Bayat Fuzuli (2007). Türk mitoloji sistemi, c.1, s. 285

ulduzunun gözəl bir qız olduğu və bu qızın yaşlı bir ağa ilə evlənmək istəmədiyini, göylərə yalvararaq Ülkər ulduzuna çevrildiyi haqqında məlumat vardır³.³¹⁷ Bu tip şifahi mədəniyyət məhsullarından göründüyü kimi türklər astroloji miflərini yerdəki obyektlər və varlıqlar üzərində və ya onları örnək alaraq qurmuşdurlar.

Məlum astroloji bilgilərə görə, 57 ana ulduzun 20-si birinci dərəcə parlaqlığa malikdir ki, bunlar bu və ya digər dərəcədə gözlə müşahidə edilir. Parlaq ulduzların yarısı Quzey yarımkürədədir. Məsələn, Veqa, Capella, Acturus kimi ulduzlar. Güney yarımkürədə isə ən parlaq ulduz Siriusla Canopusdur. Piramidlərin çoxu Sirius ulduzunun göydəki hərəkəti və görünüşü nəzərə alınaraq inşa edilmişdir. Ancaq bəzi müqəddəs yerlər Süheyl ulduzuna görə inşa edilmişdir. Süheyl ulduzu Canopus, Karina ulduz toplusunun Güney yarımkürəsində olan ən parlaq (göy üzünün ikinci parlaq ulduzu) ulduzudur. Hətta İbn Abbasın rəvayətinə görə, Hz. İbrahim Kəbəni Süheyl ulduzu əsasında tikmişdir⁴. Qalan bütün ulduzlar 2-ci və 3-cü dərəcəli parlaqlığa sahibdir. Məsələn, Kiçik Ayı bürcünə daxil olan və elmi adı Polaris olan Qütb ulduzu 2-ci dərəcədən parlaqlığa malik olan ulduzlardandır⁵.³¹⁸ Ancaq Qütb ulduzunun bəzi özəllikləri onu astral mifologiyada çox önəmli bir yerə gətirmişdir.

Bütün ulduzlar saat yelqovanının əksi istiqamətində hərəkət edirlər. Üzümüzü Quzeyə çevirdikdə Quzey yarımkürədə Kiçik Ayı bürcündə yerləşən və hərəkət etməyən tək ulduz Qütb ulduzudur. Onun səmti, yüksəkliyi sabitdir, göydəki yerini bütün gün boyu dəyişdirmir və hər zaman da quzeyi göstərir. Qütb ulduzu əslində üç ulduzdan ibarət ulduz toplusudur və yuxarıda da deyildiyi kimi Kiçik Ayı bürcündə yerləşir. Türklər Kiçik Ayı bürcünü dörd təkərli arabaya qoşulmuş iki at şəklində təsəvvür edirlər. Buna görə də türklər Qütb ulduzuna işıqlı ruhların atlarının bağlandığı Dəmir Kazık deyirlər. İşıqlı ruhların atları isə ulduzlar kimi anlaşılır. Hətta Altay türkləri ulduzlara at, onları təqib edən heyvanlara da qurd deyirlər⁶.³¹⁹

Türk mifologiyasında məşhur olan bu ulduzun adı Qütb, Dəmir Kazık, Çoban ulduzu, Dan ulduzu variaantlarında dəyişir. Əski türklərin astral inancına görə, Tanrının evinin önündə bir dirək var. Tanrı atını göyün qapısı adlandırılan bu dirəyə (kazıq) bağlayır. Qütb ulduzunun məlum olan ən böyük özəlliyi onun yol göstərici olmasıdır ki, buna görə də ona qonar-köçər türklər Çoban ulduzu adını vermişdirlər. Ancaq türklər bilgilik qaynağı olan Çoban ulduzunu müstəqil ulduz kimi təsəvvür edir, ona Dan ulduzu da deyirdilər. Güney yarımkürədə bu funksiyaları Güney Xaçı (Crux) ulduz toplusu yerinə yetirir. Kiçik Ayı bürcünün Qütb ulduzu göydə o qədər də parlaq ulduz olmamasına baxmayaraq Sibir türkləri və digər Sibir xalqları onu ən parlaq ulduz hesab edirlər.

Hətta dünyanın Quzey yarımkürəsi üçün Qütb ulduzu nə isə Süheyl ulduzu da Güney yarımkürəsi üçün odur. Səma miflərinin Qütb ulduzu, Süheyl, Sirius, Orion qədər dəyər verdiyi bir ulduz da Böyük Ayı ulduz toplusunun (türklər buna Çetigan (yeddi xan) deyirlər) ən kiçik ulduzu olan Süha ulduzudur. Sirius ulduzu da bəzi mübahisələrlə (yaşının gənc olmasına görə) Böyük Ayı ulduz toplusunun içində yer alır¹. Süha ulduzu gizli sirlərin qaynağı kimi həm ərəb, həm də digər İslam mənbələrində yer almaqdadır. Əslində kiçik olduğuna görə göylərdə minlərlə ulduzun içində onu gözlə axtarıb tapmaq elmi təsəvvüfdə Haqqın yolunu tapmaq kimi şərh olunur.

Bu ulduzlara bənzər tikilən piramidalar, məbədlər inanca görə, yer üzərindəki enerji mərkəzlərində və ya qutsal yerlərdə inşa edilmişdir. Həm də bu enerji mərkəzləri düz bir xətt üzərində, yaxud üçbucaq şəklində yerləşmişdir. Geomanyetik sahələr sanki çox, sayılı düz

³ Azərbaycan mifoloji mətnləri, s. 39-40

⁵ www.yachtturkiye.com/.../kutup-yildizi-polaristen-yon-tayini.html

⁶ Bayat Fuzuli (2007). Türk mitolojik sistemi, c.1, s. 289

xətlərin kəşifməsindən ibarətdir. Dini, hətta dini olmayan miflər bir-birinin bənzəri olduğu kimi piramidələr də sanki bir usta tərəfindən eyni plan üzrə, sadəcə dünyanın müxtəlif yerlərində inşa edilmişdir. O halda miflər, əfsanələr doğru olanı söyləmişdir. Ulduzların (Ülkər, Orion, Sirius ulduz topluları, Qütb ulduzu) göydəki qrafikini təmsil edən yerdəki qurğular (piramidalar, sfinks, məbədlər, hətta çadırlar) əski insanların mifoloji bilgilərinin maddiləşmiş faktlarla təqdim edilməsidir. Sfinks, canlı aləmin, yəni dünyanın özüdür. Piramidaların önündə olması sirli aləmə açılan qapının dünyadan keçdiyini göstərmək üçündür. Yuxarıda da deyildiyi kimi sayıları minlərlə olan və dünyanın hər tərəfinə yayılan piramidaların bir qismi Orion ulduz toplusunu, bir qismi Sirius ulduz tolusunu, bir qismi Günəşin, bir qismi də Ayın təmsilçisidir. Bunlar bir təsadüfdür və ya mifoloji göy üzü ilə bağlı deyildir, sadəcə bənzərliklər, əslində insanların xəyal, fantaziya məhsuludur.

1922 ildən başlayaraq Beynəlxalq Astronomiya İttifaqı ilə müəyyən edilmiş göy qübbəsi 88 bürcə ayrılmışdır. Onlardan 31-i Quzey yarımkürəsində, 11-i Ekvatorda və 46-sı da Güney yarımkürəsindədir. O ki qaldı zodiak ulduz bürclərinə, bunlar mövsümü ölçmək üçün 12 olaraq müəyyənləşdirilmişdir ki, Günəşin planetlərlə bərabər bu ulduz bürclərinin hər birində bir ay qalması ilə 12 ay ölçüsü yaranır. Bunlar ardıcılıqla aşağıdakılardır:

Günəş 21 mart – 20 apreldə Həməl (türkcə qoç) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü oddur.

Günəş 21 aprel-21 mayda Sevr (türkcə buğa) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü torpaqdır.

Günəş 22 may – 21 iyunda Cəvzə (əkizlər) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü havadır.

Günəş 22 iyun – 23 iyulda Seretan (xərçəng) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü sudur.

Günəş 24 iyul – 23 avqustda Əsəd (aslan) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü oddur.

Günəş 24 avqust – 23 sentyabrda Sünbülə (sünbül) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü torpaqdır.

Günəş 24 sentyabr – 23 oktyabrda Mizan (tərəzi) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü havadır.

Günəş 24 oktyabr – 22 noyabrda Əqrəb (əqrəb) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü sudur.

Günəş 23 noyabr – 21 dekabrda Qövs (oxatan, yay) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü oddur.

Günəş 22 dekabr – 20 yanvarda Cədi (oğlaq) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü torpaqdır.

Günəş 21 yanvar – 19 fevralda Deliv (sutökən) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü havadır.

Günəş 20 fevral – 20 martda Hut (balıq) bürcündə olur. Bu bürcün ünsürü sudur^{1, 320}.

Türk mifologiyasında Akyıldız adlandırılan Sirius ulduzunun türk damğalarındakı simvolik işarəsi qurd başıdır^{2, 321}.

Qədim türklərin soyköklərini göydən, göy işığın içində enmiş ana (və ya ata) qurda bağlamaları hər halda Akyıldızın mifoloji inamlarda, dünyagörüşdə oynadığı önəmli rola görədir. Çin qaynaqlarının verdiyi məlumata görə, türklər qurddan törəmişlər və bu bilgi çin qaynaqlarına “Qurddan törəyiş əfsanələri” adı ilə daxil olmuşdur. Təbii ki, həm törəyiş əfsanələri, həm bu millətin özünü Göytürk adlandırması, həm də türklərin ilk dininin də Gök-Tenqri adlanması səmanın, xüsusən də Sirius ulduzunun mifoloji hekayələrə mövzu olmasıdır. Türk şamanlığında da ulduzlarla və onların heyvan ipostası ilə bağlı çox sayda memoralatlar və əfsanələr deyilməkdədir³. Quran-ı Kərimdə Günəşdən sonra haqqında haqqında məlumat verilən tək ulduz Siriusdur.

¹ <https://www.sozcu.com.tr> > Astroloji > Astroloji Dersleri

² Bax. <https://ro-ro.facebook.com/470758379610595/photos/...ve.../627718910581207/>; eminhoca.blogcu.com/dogon-kabileleri-ve-sirius/7096922

Gizli bilgiler gizli cəmiyyətlər tərəfindən mifoloji-ritual-simvol vasitəsi ilə digər gizli cəmiyyətə ötürülür. Gizli riyazi rəqəmlər (məsələn, 24, 33, 72 rəqəmləri), geometrik fiqurlar, hərflər (s hərfi, hürufilərdə hərflər və əbcəd hesabı) və s. səmavi mənşəli bir elmdən xəbər verir. Bu bilgiyə ezoteriklər, massonlar, irfançılar və s. nail olmuşdular və hər biri də dünyanı idarə etmək, yenidən qurmaq kimi düşüncəni həyata keçirmək istəyirdilər. Gizli bilgilərin qaynağı isə təbii ki, səmavi kitablardır.

Məsələn, yəhudi ənənəsində bilinən və Quranda Əshabi-kəhf hadisəsi kimi keçən qissədə yatıb oyanan yeddi gənc xalq rəvayətlərinə görə, şəhərdə alver etmək istədikdə pulun atırıq 300 il bundan əvvəl dövrüydən çıxdığını və onları təqib edən hökmdarın da 300 il bundan əvvəl öldüyünü eşidirlər. 300 ili bir gün kimi yatıb qalxdıqlarını düşünənlər sirli bir bilginin insanlara çatdırılmış qissəsidir.

Süleyman peyğəmbərin yaşıl rəngli uçan xalçası, nağıllardakı uçan xalçalar, uçan divlər, bir göz qırpımında istədiyi yerdə olan qeyri-adi varlıqlar ki, bunların əsas qaynağı Kitab-ı Müqəddəs və Quranda Süleyman qissəsidir. Əgər inanan bir insanıqsa, müqəddəs kitablarda verilən qissələr həтта simvolik olsalar da, metaforik mənə daşısalar da, bir həqiqətdir. Yoxsa inancsızlıqda, imansızlıqda günahlandırırıq. Qissələrin xalq variantı atalarımızın xəyal gücü və fantaziyası idimi, yoxsa bu miflər bizə məlum olmayan başqa bir dünya texnologiyasından xəbər verir. Bu qədər xəyal, bu qədər fantaziya dəyişik qəbilələrdə eyni ola bilədimi, yoxsa əski insanlar olmuş bir hadisədən və ya baş vermiş tarixdən simvolik şəkildə bəhs etmişdirlər ki, din də bizə bunları hekayə edir. Buraya təbii ki, parlaq işıq içində göylərdən enən qanadlı mələkləri və s. daxil etmək olar. Həm də məlum olan bu miflər dünyanın enerji mərkəzlərində – Qüdsdə, Məkkədə, Hindistandakı Acantada, Ərgənəkonda və digər dini mərkəzlərdə yaranmışdır ki, bunların əsas funksiyası enerji yaymaqdır. O halda din mifologiyası zamanla profanlaşmış, əfsanə, nağıl şəklinə bürünmüş, maddiyatçı düşüncə də bunu qutsallıqdan çıxarmış, uydurma kimi təqdim etmişdir.

d) Bəzi qeyri-adiliklər: hibrid varlıqlar, mələzlər. Miflər bir metafora, bir işarə, bir gizlilik, bir sirdir. Qaya üzərinə və ya böyük məbədlərin divarlarına çəkilən hibrid varlıqlar, qanadlı insanlar və ya insana bənzər varlıqlar, suda yaşayan su hamiləri, yeraltı qaranlıq dünyada hökm sürən varlıqlar, dəmir dırnaqlı insan və ya atlar bir metaforadırmı. Yarı insan, yarı ilan; yarı insan, yarı qurd; yarı insan, yarı maral; yarı insan, yarı əjdəha sadəcə hibrid varlıqladırmı, yoxsa insanların bir zamanlar var olan bu varlıqlar haqqında söylədikləri hekayələrdir. Hər halda əfsanələr tarixdən öncəki “tarix”in söyləmələridir.

Hibrid varlıqlar bütün dünya xalqlarının mifologiyasında mövcuddur. Ancaq onun ən təkmilləşmiş, qeyri-adi variantlarına Misir mifologiyasında rast gəlirik. Misir mifologiyası qurumuş torpaqlarını suvarmaq, torpağı yenidən canlandırmaqla yaşamlarını davam etdirən insanların psixologiyası və dünyagörüşünün məhsuludur¹. Bu isə başda torpaq olmaqla, bitkilərin, insanların ölməsi və yenidən doğması mifinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Ölüb dirilmə mifləri yeraltı dünyasının hökmdarı olan Osirisin ildə bir dəfə dirilərək dünyaya gəlişində özünü göstərir. Türk xalqlarında bu, Novuz adı ilə keçirilən ölüb dirilən təbiətin bayramı formasında qorunmuşdur. Canlıların ölümü, hesab verməsi və bütövlükdə ölümlərin xəyalətləri ilə dolu olan Misir mifologiyası, bütün bunların insan deyilən irqin səmadan gəlmiş güclər qarşısında yönləndirildiyi fikrini doğurmuşdur. Çünki mənşəyi ulduzlara bağlanan Misir tanrıları başda Günəş tanrısı Ra olmaqla (hər səhər yenidən doğduğuna və hər akşam öldüyünə inanılan) ölüb dirilən varlıqlardır². E.ə. 3100-cü illərdə fironların hakimiyyəti ilə birləşən şəhərlər yerli tanrıları bir yerə gətirmiş, bəziləri ümummisir tanrıları olmuşdur. Təbiəti, əsasən də əkinin dövrlənməsini simvolizə edən ölən və yenidən dirilən tanrıları şumerlər e.ə. 4000-lərdə Mesopotamyada, yenə eyni bölgədə 2000 il sonra şumerləri assi-

milyasiya edən Babillər dini inanclarının mərkəzinə gətirmişlər. O baxımdan Misir tanrıları kimi şumer və Babil tanrıları da hibrid varlıq şəklində təsvir və təsvir edilmişdir.

İran Zərdüş mifologiyasında Ahura Mazda və Anqra Manyu göylərə çəkilməmiş iki tanrı kimi təqdim edilir. Uça bilən bu iki tanrı əbədi, əzəli mübarizə halındadır. Türk yaradılış miflərində də hər tərəfin suyla örtülü olduğu, oturacaq, duracaq bir yerin olmadığı və bu ucsuz-bucaqsız suyun üzərində Ülgenin uçduğu bildirilir. İstər Ahura Mazda, istər Ülgen olsun insanla quşun mələzi kimi təsvir edilir. Qanadlı varlıqlar və ya qanadlı təsvir edilən tanrılar insan irqindən fərqli olduqları üçün bir çox qabiliyyətləri ilə seçilir. Ülgen mifi yaradılışın sudan başladığı haqqındadır, uçan varlıqlar haqqındadır bilinir. Sonrakı dövrlərdə İbrahimi dinlər də mələkləri qanadlı təsvir etməyə başladılar. Çox sürətlə yer dəyişə bilən bu qanadlı varlıqlar həm də o qədər lətifdir ki, divarları keçə bilirlər. Mələklər hibrid, daha doğrusu hermafrodit varlıq kimi təsvir edilir. Qanadlı varlıqlar ya Tanrı durumunda, ya özəlliklə kralların, ölkənin və s. qoruyucusu, ya da şər ruhlu varlıqlar kimi növlərə ayrılırlar. Dünyaya başqa dünyalardan gələn bu varlıqlar müxtəlif funksiyalar yerinə yetirirlər və hər xalqda da fərqli şəkildə qəbul edilir.

Mifoloji sistemlərin çoxunda qanadlı varlıqlara rast gəlirik. Məsələn, Baba Yaqa uçan varlıqlardan biridir ki, slavyan xalqlarının mifologiyasında kupa minərək, süpürgənin üstündə uçduqlarına inanılır. Slav mifologiyasında Qamayun adında başı qadın, bədəni quş olan bilgə bir varlıq vardır. Bundan başqa şər ruhları qovan, insanlara zənginlik gətirən qanadlı aslan vardır ki, çin mifologiyasında çox məşhurdur. Hindistan mifologiyasında kükrədikdə insanları kar edən və atların kralı adlandırılan yeddi başlı uçan at obrazı vardır. İnanca görə, bu qanadlı at (yunanlıların Peqasusu kimi) süd okianının sahibinin atıdır. Yenə Skandinav mifologiyasında göydə zəncirə vurulmuş Fenrir adlı nəhəng bir qurd vardır ki, baş tanrı Odini udaraq öldürəcəyi üçün zəncirə vurulmuşdur. Misir mifologiyasında Sphinx, başı qoç, quş, yaxud insan, bədəni isə uzanmış bir aslan formasında olan və piramidaları qoruyan hibrid bir varlıq vardır¹. Yunan mifologiyasında Qriffon, yaxud Qriffin adlı aslan vücutlu, qartal başlı və qanadlı nəhəng bir varlıq vardır ki, pəncəsində insanı, atı, hətta fili daşıyacaq qədər güclü və böyükdür². Türk mifoloji sistemində ilk şamanın atası qartal başlı, vücudu insana bənzər nəhəng varlıqdır. Bundan başqa yeraltı dünyanın hakimi Erlikin qızları dəmir dırnaqlı, dəmir ayaqlı səkkiz gözlü varlıqlar kimi təsvir edilir³.

Bunun əksinə bir çox xalqlar yerin altından çıxdıqlarına inanırlar və özlərinə ilan xalqı, qarışqa xalqı və s. deyirlər. Məsələn, Amerika hinduları yerin altından gəldiklərinə inanırlar. Dərin mağaralardakı ilk yaşayış yerləri, Kapadokiyada dərin quyudakı bir neçə mərtəbəli yeraltı şəhər, yer altında yaşayan insanların mövcudluğunu göstərir. Bəzi elm adamları da yer kürəsinin içinin boş olduğunu və oraya açılan oyuqların olduğu fikrini irəli sürürlər. Kürəmizin içi bir-birinin içinə keçmiş kiçik kürəciklərdən ibarətdir. Tam ortada isə günəş kimi parlaq və çox qızğın lavların olduğu mifologiyanın hibrid varlıqların qaynağını göstərməyə xidmət edir.

Miflərdə, əfsanələrdə təkgözlü nəhənglər, yarı insan, yarı heyvan varlıqlar, ən əsası da partogenez, kişi ilə ələdə olmadan babasız doğulan, ancaq çox zaman Tanrıoğlu adlandırılan uşaqlar, sudan, işıqdan, qandan, tüpürəkdən, quşdan, heyvandan hamilə qalmaq da miflərin, nağılların bizə nələr demək istədiyinin hekayələmiş şəkilləridir. Bu hekayələr həm səmavi dinlərdə, həm hind dinlərində, həm də əski insanların mifologiyasında nədən bu qədər bənzərlik göstərir. Yaradıcı eyni, ifadələr başqa-başqadır.

Gen mühəndisliyi, texnoloji xariqələr və s. folklorun o qədər də doğru olmayan bir ifadəylə avam xalqın özünüifadəsindən daha fərqli bir şey olduğunu göstərmək üçündür. Hələ

³ Bayat Fuzuli (2007). Türk mitoloji sistemi, c. 1, s.345

deyilənləri maddi şəkildə göstərən fosillər, insan skeletləri, mumyalar və s. folklorun verdiyi bilgilərin bizə məlum olmayan başqa bir elmi qaynağa, həm də daha çox inkişaf etmiş bir sivilizasiyaya dayandığını isbatlayır. Dənizin topuqlarına və ya dizlərinə qədər çıxdığı, ayağının biri geniş çayın bir, digəri o biri sahilində olan Ucubılıqlar, qanından çayların, sümüklərindən dağların, gözlərindən günəş və ayın yarandığı nəhənglər həm folklorlarda, həm də dini kitablarda (Yəhudilikdə, Xristianlıqda, Müsəlmanlıqda) vardır. Bunlar xəyaldirmi, Yaradanın mesajı olan və onun dərğahından gələn müqəddəs kitablar, Allah kəlamları, hər yerdə önümüzdə çıxan qeyri-adi əfsanələr insanlığın hansı çağından bəhs edir. Bunlara inanmamaq, ilahi kəlama şübhə ilə baxmaq Yaradanın Mütləq Varlığını inkar etməyə bərabərdir. Miflərin cəhənnəmi görmüş-cəsinə təsvirini verməsi, oranın necə bir yer olduğu haqqındakı məlumatın haradan gəldiyi sualını ağılımıza gətirir. Dünyanın yaradılması, insanların meydana gəlməsi, varlığın sonu, sonu həzirləyən əlamətlər haqqındakı aqioqrafik miflərin, əfsanələrin bir-birinə bu qədər çox bənzəməsi qaynağın eyni, yəni səmavi olduğunu düşündürür. Bu nədir, nəyin sözlü, hikmətli deyimidir. Bu, bir çox minillər, bəlkə də yüz min illər bundan əvvəl olub-bitənlərin daha sonrakı zamanlarda (3-4 min illik bir zaman) əcdadlarımızın görmüşcəsinə yaddaşlarında qalanlarıdır.

Yəhudi peyğəmbərlərindən Enoq/Hanok (Yaradılış 5/18-24) və Hezekiel başqa varlıqlar tərəfindən göylərə götürüldüklərini, onlardan mesaj aldıklarını yazırlar¹. Ancaq bunlar dörd üzülü, dörd qanadlı və ya başları müxtəlif heyvanlara bənzər varlıqlardır. Bəzi təsvirlərdən onların yer üzünə uçan aparatlarla gələn varlıqlara çox bənzədiyi anlaşılır.

Peruda, Şimali və Cənubi Amerikada, Misirdə arxeoloji qazıntılar nəticəsində tapılan 4 min illik insan skeletləri, xüsusən də uzun başlı insan qalıntıları DNA testlərinin mümkün olmamasına baxmayaraq, başqa testlərin köməkliliyi ilə onların yarı insan, yarı qeyri-insan olan bir varlığın olduğunu ortaya çıxartdı. Bunlar uzun boylu, uzun başlı tanrılar kimi qəbul edilən, səmədan gələn varlıqların insan irqi ilə birləşməsindən ortaya çıxan mələzlərdir. Bu uzun başlı insanları dövrünün ağıllı insanları – kahinləri, şamanları, bilgələri adlandırmaq mümkündür. Bəlkə böyük imperiya quran Göytürklər elə buna görə də öz soylarını göyə və ya göydən enmiş Bozqurda bağlayırdılar. Soyluluq, qutsal qan daşıyıcısı olmaq bir komplo, bir uydurma olmaqdan daha çox, həqiqətə bənzəyir. Hindistanda, Cənubi Amerikadakı Göy Tanrı məbədləri, türklərin daşlardan və digər materiallardan qurduqları obaları, ölümlər üçün inşa etdikləri kurqanları mifologiyanın səmavi informasiyanı özündə cəmləmiş donuq formalarıdır. Oğuz Kağanın makroskosu və mikroskosu təmsil edən altı oğlu da özü kimi hibriddir. Oğuz bu cəhətdən ayı, qurd, samur, boğa qarışımı bir varlıqdır və ilk əcdaddır, ilk bilgədir. Bunu Oğuz atalar sözləri də təsdiq edir.

Mifologiya dünyalar arasında rahat şəkildə kosmik səyahət edən şamanlardan, qutsal varlıqlardan (məsələn, Burkut Baba) bəhs edir. Bunlar dünyalar arasındakı keçidlərdən istifadə edə bilən ağıllı varlıqların var olduğu ehtimalını gücləndirir. Bütün bunlar mütləq bir zəka, mütləq bir güc tərəfindən idarə edilirmiş. Edilir ki, bu qədər nizam, bu qədər tarazlıq var.

Dünyanın bir çox yerində (Amerika qızıldərililəri, mayalar, tibetlilər, Almaniyada Bavariyada) tapılan yüzlərlə kristal kəllə fiqurları (təqribən 10 kilo ağırlığında) içində 13-nün önəmli olması da bir sirdir. Bu, mifologiyada 12 yaşanıla bilən planet olduğuna işarədirmi, yoxsa 13-cü kristal kəllə sümüyü 12 planeti birləşdirəndirmi. Ancaq bəzi elm adamları bu kəllə sümüklərinin saxta olduğunu deyirlər, çünki kristal kəllələrin üzərində karbon testi analizi ilə onların yaşını öyrənmək mümkün deyildir. Əslində uşaq ana qarında olanda qandakı karbon miqdarının artması ilə baş hissəsində 38 ilə 55 faiz arasında kristallaşma gedir. Bu da kəllə sümüyünün parlamasına səbəb olur^{3 323}.

² <https://eksisozluk.com/kristal-kafatasi-73509>

İlk kristal kəllə sümüyünü ingilis arxeoloqu Anna Mitchell Hedges yanvarın 1-də 1924-cü ildə Mayaların itmiş şəhəri Lubaantunda (Maya dilində düşən daşlar) piramid formalı məbədin mehrabının altından tapdı. Həqiqi insan kəllə sümüyü böyüklüyündə olan bu kəllə tamamən şəffaf kuartz kristalından hazırlanmışdı. Kristallar karbon keçirmədiyi üçün bu kəllə məşhur Hevlett Paskard firmasının elm adamları tərəfindən müxtəlif təcrübələrə tabe tutuldu. Nəticə alimləri heyrətə salırdı. Bu kristal kəllə sümüyünü ancaq ən yüksək texnologiya ilə əldə etmək mümkündür². Əgər bunlar doğrudan da qədim maya mədəniyyətindən qalıbsa, o zaman bu qədər yüksək texnologiya haradan, kim tərəfindən gətirilmişdi və bu inkişafın aqibəti necə oldu. Və yaxud kristal kəllələr göylərdən gəlmiş hansı irqin, hansı varlıqların qalıntılarıdır.

e) Son. Yaradılış mifləri, ilk insanın ortaya çıxışı, insanın cənnətdən qovulması, şeytanın işə qarışması, esxatoloji miflər, din mifologiyasının profan mifologiya ilə iç-içə keçdiyini isbatlayır. Din mifologiyası da, profanlaşmış mifologiya da eyni bilginin fərqli dillərdə təqdimidir. İsbatlanmağa çalışılan bir şey də Tanrı tərəfindən seçildiklərinə inananların və sirrə vaqif olanların dünyanı idarə etməyin müxtəlif yollarını kəşf etmələri olmuşdur. Ancaq ən əski çağların güc idarəçilik forması da gücün bilgiyə dayandığını sübut edir. Sərmayə ilə dünyanı idarə etmək də bilgi gücünün nəticəsidir. Bir sözlə, mifologiya bu bilginin zamana, məkana görə variantlaşmasıdır. Bilgi sirin kodlaşmış, şifrələnmiş sənədləridir. Ancaq istər romantik, istər materialist, istər pragmatik düşüncə olsun, bu sirri açmaqdan uzaqdır. Miflərdən, əfsanələrdən, arxeoloji abidələrdən, daşlar üzərinə çəkilən rəsmlərdən bir şeyi öyrənmişik: ən böyük və yenilməz güc bilgidir və də bu bilgini saxlayan sirdir.

Mifologiyayı həqiqi, yaxud yalan olması baxımından nəzərdən keçirən nəzəriyyələrdir. Bəzi araşdırmalar mifologiyayı insanlığın kollektiv şüurunun məhsulu hesab edərək mifləri milli-mədəni dünyanın anlama açarı kimi görürlər. Bir üçüncü yol da mifologiyanın bir zamanlar yaşanılanların hekayəti olması məsələsidir. Hələ dördüncü, beşinci, onuncu fərziyyə və nəzəriyyələri demirik. Bəlkə də bütün bunlar bizlərə bir şeyi işarə edir: mifin həqiqi mənasını və sirrini son nəfəsimizi verərkən öyrənəcəyik, ancaq heç kimə deyə bilmədən gedəcəyik və yenə də sirin nə olduğu məlum olmayacaq.

Mifologiya Simurq quşunu axtaran digər quşlardan yalnız otuzunun yeddi vadidən keçərək Qaf Dağına çatdıqlarında öyrəndikləri həqiqətin - axtarıqlarının özləri olduğu, əsl səfərin özünü öyrənmək olduğu deməkdir. Əski insanların göylərdən gələn varlıqların yardımını ilə sirləri öyrənməsi, Tanrı və ya tanrılar haqqında onlardan məlumat alması haqqında yaranan miflər bunu təsdiqləyir. Təbii ki, kosmosu, varlığı bilməyin yolu mifologiyadan keçdiyi kimi insanın özünü tanımasının açarı da mifologiyadır.

Bəşəriyyətin mənəvi yükü, yəni hərəkət dinamikası, yəni kosmik düzəni, yəni ezoterik elmi miflərin içindəki sirdə gizlidir.

ƏDƏBİYYAT

Aktay Yasin (1996). “Kur'an yorumlarının hermenötik bağlamı”, İslami araşdırmalar. C.9, Sayı: 1-4

Allen James P. (1988). Genesis in Egypt: The Philosophy of ancient Egyptian creation accounts. Yale Egyptological Seminar.

apelasyon.com/Yazi/290-mitolojik-yaratiklar

Armour Robert A (2001). Gods and myths of ancient Egypt. The American University in Cairo Press

Azərbaycan mifoloji mətnləri (1988). Tərtib edən A.Acalov. Bakı: Elm

Bakırcı Çağrı Mert (2017). Evrenin karanlığında evrimin işığı. İstanbul: Ginko Bilim

Bayat Fuzuli (2007). Türk mitolojik sistemi. Ontolojik ve epistemolojik bağlamda türk mitolojisi, Cilt: 1, İstanbul: Ötügen

- Biedermann Hans (1994). Dictionary of symbols-cultural icons & the meanings behind them. New York: Meridian Printing
- Blenkinsopp Joseph (1996). A History of Prophecy in Israel. Westminster John Knox Press
- Bultmann Rudolf Karl (1988). Neues Testament und Mythologie: das Problem der Entmythologisierung der neutestamentlichen Verkündigung. München: C. Kaiser
- Churchward James (2000). Kayıp kıta Mu. İzmir: Ege Meta Yayınları
- Cirlot Juan Eduardo (2002). A Dictionary of symbols. Translated by J.Sage. New York: Dover Publications
- Cooper Jean C. (2008). An Illustrated encyclopedia of traditional symbols. Slovenia: Thames & Hudson
- Eberhard Wolfram (2000). Çin simgeleri sözlüğü. İstanbul: Kabalcı Yayınları
- Jayne Walter A. (1962). The Healing Gods of ancient civilizations. New York: University Books
- King Jeremy R., Villarreal Adam R., Soderblom David R., Gulliver Austin F., Adelman Saul J. (2003). “Stellar “Kinematic Groups. II. A Reexamination of the Membership, Activity, and Age of the Ursa Major Group”, The Astronomical Journal, Volume 125, Issue 4, pp.1980-2017
- Ödin Nilüfer (2016). Rönesans düşüncesi ve resim sanatı. İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Parrinder Geoffrey (1971). World religions from ancient history to the present. New York: Facts On File
- Salt Alparslan (2006). Semboller. İstanbul: RM Yayınları
- Sevgi H.Ahmet (2003). “Mantiku’ t-tayr”, TDV İslâm Ansiklopedisi. Cilt 28. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
- Потанин Григорий Николаевич (1881). Очерки северо-западной Монголии, Вып. 2, Санкт- Петербург: Типография В. Киришбаума
- Потанин Григорий Николаевич (1899). Восточные мотивы в средневековом европейском эпосе. Москва: Типо-лит. Т-ва И.Н. Кушнерев и К^о
- apelasyon.com/Yazi/290-mitolojik-yaratiklar
- eminhoca.blogcu.com/dogon-kabilesi-ve-sirius/7096922
- <https://az-az.facebook.com/...sirius-ulduzu...siriusulduzu/1090147987678569/>
- <https://ro-ro.facebook.com/470758379610595/photos/...ve.../627718910581207/>
- <https://www.sozcu.com.tr> › Astroloji › Astroloji Dersleri
- <https://www.takvim.com.tr> › Yaşam Haberleri
- <https://onedio.com> › Sanat
- <https://onedio.com/.../mitolojik-olduguna-inanilan-tuhaf-ve-efsanev>
- <https://eksisozluk.com/kristal-kafatasi--73509>
- <https://www.ntv.com.tr> › Sanat Haberleri
- yavuztellioglu.blogspot.com/.../turk-kultur-tarihinde-siriusun-onem...
- www.bogazgazetesi.com.tr/yazar/3668-suheyl-yildizi
- www.yachturkiye.com/.../kutup-yildizi-polaristen-yon-tayini.html
- www.gizemligercekler.com/dogonlarda-sirius-gizemi/
- www.gizemligercekler.com/kristal-kafatasi-gercek-mi/
- www.hurriyet.com.tr/.../gobeklitepede-yeni-bulgulara-rastlandi-408

